

Atf için / for cited: Aycil,S. (2022). PTT'nin Eğitim Alanındaki Faaliyetleri ve Posta Hizmetleri Programı Üzerine Bir Değerlendirme. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl: 4, Sayı: 8, Nisan 2022, s.25-33.

PTT'NİN EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ VE POSTA HİZMETLERİ PROGRAMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Serkan AYCİL*

ÖZET

Sanayi Devrimi'nin etkisiyle başlayan iktisadi gelişmeler 1840'lı yıllardan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda da hissedilmeye başladı. Bu dönem hem İstanbul'a hem de ülkenin diğer bölgelerine önemli sanayi yatırımlarının yapıldığı bir dönemdir. Devlete ve özel sektöre ait birçok fabrikanın açıldığı bu dönemde, kalifiye işgücü açığı oluştu. Fabrikalarda çalışacak olan insan kaynağını temin etmek ve ileriye dönük tedbirler almak amacıyla farklı birçok bölgeye mesleki eğitim veren teknik okullar açıldı. Cumhuriyet öncesi dönemde Telgraf Teşkilatı'nda oluşan işgücü açığı Fünûn-ı Telgrafiye Mektebi, Sultani Mektebi (Galatasaray Lisesi) ve Darüşşafaka Lisesi tarafından karşılanırken Cumhuriyet sonrası dönemde bu ihtiyaç Posta Meslek Okulu ve Posta Hizmetleri Programı'ndan karşılanmaya çalışıldı. Bu çalışmanın amacı; Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın Osmanlı'dan günümüze kadar devam eden eğitim uygulamalarına değinmek ve Meslek Yüksekokullarına bağlı bulunan Posta Hizmetleri Programı hakkında daha rasyonel çıkarımlarda bulunmaya çalışmaktır. Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın eğitim uygulamalarına katkı sağlayacağı umulan bu çalışmanın, aynı zamanda Posta Hizmetleri Programı'nın bulunduğu mevcut üniversitelere de farklı bir boyut kazandıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Posta Hizmetleri Programı, Telgraf, PTT, Posta Hizmetleri, İHS.

JEL Sınıflandırma Kodları: I21, I23, J21, J45.

AN EVALUATION ON THE PTT'S ACTIVITIES IN THE EDUCATIONAL FIELD AND THE MAIL SERVICES PROGRAM

ABSTRACT

The economic developments that started with the effect of the Industrial Revolution began to be felt in the Ottoman Empire as of the 1840s. This period is a period in which important industrial investments were made both in Istanbul and other parts of the country. In this period, when many factories belonging to the state and private sector were opened, there was a shortage of skilled labor. In order to provide the human resources to work in the factories and to take forward-looking measures, technical schools providing vocational education were opened in many different regions. While the labor shortage in the Telegraph Organization in the pre-Republican period was met by Fünûn-ı Telgrafiye School, Sultani School (Galatasaray High School) and Darüşşafaka High School, this need was tried to be met by the Postal Vocational School and Postal Services Program in the post-Republican period. The aim of this study; The aim is to touch on the educational practices of the Post and Telegraph Organization from the Ottoman period to the present day and to try to make more rational inferences about the Postal Services Program affiliated to Vocational Schools. It is thought that this study, which is expected to contribute to the educational practices of the Post and Telegraph Organization, will also add a different dimension to the existing universities where the Postal Services Program is available.

Keywords: Postal Services Program, Telegraph, PTT, Postal Services, IHS.

JEL Classification Codes I21, I23, J21, J45.

* İstanbul PTT Bölge Başmüdürlüğü Muhasebe ve Finans Müdürlüğü, Memur, sserkan.aycil@gmail.com

GİRİŞ

Kırım Harbi'nin devam ettiği dönemde bir iletişim hattının yapımına ihtiyaç duyuldu. Bunun üzerine 29 Mart 1855'te ilk Telgraf Müdürlüğü kuruldu. Telgraf Müdürlüğü'nün ilk çalışanları İtalyan ve Fransız asıllı memurlardan oluşmaktaydı. Buradaki yazışmaların tamamı Latin harfleri üzerinden yapılmakta, yazışmalarda kullanılan dil ise Fransızca üzerinden kurgulanmaktaydı. Bir müddet sonra bu ve benzeri durumlar, iletişim sisteminde bir takım problemlere neden oldu. Bunun üzerine yabancı uzmanlarla teknik detaylar hakkında görüşmelerde bulunuldu. Yapılan görüşmelerin neticesinde bir takım kararlar alındı ve alınan bu kararlar, sözleşme maddesiyle hükme bağlandı. Sözleşmenin bir maddesinde; Osmanlı asıllı telgraf memurlarının yetiştirilmesi konusuna da yer verildi (Olgun, 2014:149). Kısa bir müddet sonra sözleşme hükümleri uygulamaya konuldu. Buradaki en büyük kaygı, dil sorunuydu. Bu nedenle ilk yerli telgraf memurları Tercüme Odası'nda çalışan kâtipler arasından seçildi. Ancak yine de mevcut uygulama beklentiyi tam olarak karşılamadı. Çünkü telgraf ağı tamamen yabancıların tekelindeydi. Her ne kadar teknik destek alınsa da yine dışa bağımlılık devam etmekteydi.

Posta Telgraf Teşkilatı, 2013'te yürürlüğe giren 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu ile Kamu İktisadi Teşebbüsü statüsünden çıkarılarak "anonim şirket" olarak yeniden organize edilmiştir. Mevcut değişiklik, sadece PTT'nin statüsüyle ilgili olmayıp, personel rejimine yön veren diğer uygulamaları da içermektedir. İlgili yönetmelik bir yönüyle, Devlet Personel Başkanlığı'na bağlı kalmadan, kurumun ihtiyaç duyduğu gerekli işgücünü temin edebilmesinin önünü de açmıştır (Posta Hizmetleri Kanunu, 2013).

Bu çalışmada amaç; Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın Osmanlı'dan günümüze kadar devam eden eğitim uygulamalarına değinmek ve Meslek Yüksekokullarının Ulaştırma Hizmetleri Bölümü'ne bağlı bulunan Posta Hizmetleri Programı hakkında daha rasyonel çıkarımlarda bulunmaya çalışmaktır. Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın eğitim uygulamalarına katkı sunması umulan bu çalışmanın, aynı zamanda Posta Hizmetleri Programı'nın bulunduğu mevcut üniversitelere de farklı bir boyut kazandıracağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma eğitsel yönüyle alana katkı sağlayan önemli bir araştırma olmaya adaydır.

1. CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE AÇILAN TELGRAF OKULLARI VE EĞİTİM KURUMLARI

Tanzimat Dönemi ile birlikte hayata geçirilen ekonomi yönlü uygulamalar, mesleki eğitim alanında kaydedilen önemli atılımların başlangıcı oldu. Sanayi Devrimi'yle birlikte başlayan iktisadi gelişmelerin olumlu yansıması, 1840'lı yıllardan itibaren Osmanlı Devleti'nde de hissedilmeye başladı. Bu dönem hem İstanbul'a hem de ülkenin diğer bölgelerine önemli sanayi yatırımlarının yapıldığı bir dönemdir. Devlete ve özel sektöre ait fabrikaların açıldığı bu dönemde, bir anda nitelikli işgücü açığı ortaya çıktı. Fabrikalarda çalışacak olan insan kaynağı bu dönemde açılan mesleki eğitim okullarından karşılandı. Sanayii Mektebi, Orman Mektebi, Maadin Mektebi, Ziraat Mektebi ve Telgraf Mektebi bu dönemde açılan başlıca meslek okullarıdır (Aydın ve Özdemir, 2019:43). Cumhuriyet öncesi dönemde açılan telgraf okullarını şu şekilde incelemek mümkündür;

1.1. Fünûn-ı Telgrafiye Mektebi

2 Ocak 1861'de bir nizamname yayınlandı ve eğitim süresi 2 yıl ile sınırlandırılan bir Fünûn-ı Telgrafiye Mektebi açıldı. Bu okulda; telgraf tekniğinin tarihi, pil yapımı ve kullanımı, iletişim ağı, mıknaş, elektrik sistemleri, telgraf aletleri kullanımı ve bakımı gibi teorik konular işlenmekteydi. İki dönem boyunca öğrenci yetiştiren bu okulun faaliyetlerine, bilinmeyen bir nedenden dolayı son verildi (Demir, 2005:60-61; Geçmişten Günümüze Posta, 2007:198-199; Ata, 2011:287). 11 yıl aradan sonra okul, Telgraf Memur Mülazım Mektebi adıyla tekrar açıldı. Yeni bir eğitim sisteminin uygulandığı bu okulda, 9 yıl boyunca pratiğe yönelik mesleki dersler verildi. Toplam 4 sınıftan oluşan bu okul,

öğrencilerdeki ilgisizlik ve düzensiz yönetim anlayışı nedeniyle kapatıldı (Geçmişten Günümüze Posta, 2007:199).

1.2. Sultani Mektebi (Galatasaray Lisesi) ve Darüşşafaka Lisesi

15 Temmuz 1872'de Fransızca eğitim veren Sultani Mektebinin (Galatasaray Lisesi) müfredatına, telgraf tekniğini konu alan derslerin eklenmesi yoluna gidildi. Genellikle levanten, gayrimüslim veya saray ahalisine mensup ailelerin çocukları bu okulda öğrenim görmekteydi. Daha iyi bir memuriyete ulaşmak için çabalayan öğrenciler, telgrafçılığa gereken ilgiyi göstermediler (Demir, 2005:61; Ata, 2011:290). Fakir ve yetim öğrencilere karşılıksız eğitim olanağı sağlayan Darüşşafaka Lisesi 1880'de telgrafçılık konusunda önemli bir atılım gerçekleştirdi. Türkçe eğitim veren bu okulun son sınıfına telgraf ve elektrik dersleri eklendi. Buradan mezun olanların önemli bir kısmı ise Telgraf Nezareti'ne memur olarak atandı (Aydın ve Özdemir, 2019:49; Olgun, 2014:149). İlerleyen zamanlarda yönetim kaynaklı bir takım problemler yaşandı ve Darüşşafaka Lisesi'nin müfredatından ilgili derslerin tamamı çıkarıldı. Ancak Darüşşafaka mezunları 1909 yılında, telgraf binasının içerisinde Telgraf Mekteb-i Âlisi isimli ayrı bir okul açtılar. Bu okul hem uzman telgrafçı ihtiyacını karşıladı hem de Birinci Dünya Savaşı sırasında önemli yararlılıklar sağladı. Bazı dönemlerde geçici olarak faaliyetlerine ara vermek durumunda kalan bu okul, 1933'te Mühendis Mektebi'ne bağlandı ve yeni bir bölüm olarak varlığını sürdürdü (Demir, 2005:63, Geçmişten Günümüze Posta, 2007:199).

2.CUMHURİYET SONRASI DÖNEMDE AÇILAN OKULLAR VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

1 Mart 1923'te meclis açılışı konuşma metnine; iki adet telsiz istasyonunun kurulması ve yapısal birtakım gerekçelerle kapatılan Posta Telgraf Mekteb-i Âlisi'nin yeniden açılarak hizmet vermesi gerektiği konusu da eklendi (Deniz, 2020:1). Uzunca bir aradan sonra tekrar gündeme gelen ancak o günün şartlarında açılması mümkün olmayan bu okulun açılışı ancak, 21 yıl aradan sonra gerçekleşti.

1931 tarih ve 1867 sayılı yasa ile Türkiye'deki iller, mesleki ve teknik öğretim alanında, dokuz bölgeye ayrıldı (Demirtaş, 2008:72). Bunun yanı sıra her il, bağlı bulunduğu bölgedeki sanat okulunun masraflarına, belli oranlarda katılmaya mecbur tutuldu. 1935 tarih ve 2765 sayılı yasa gereği; tarım ve sanayi alanında oluşan teknik işgücü açığı, mesleki ve teknik eğitim veren yeni okulların açılmasıyla karşılanmış oldu (Aydın ve Özdemir, 2019:131; Kayahan, 2018:17). Cumhuriyet sonrası dönemde açılan posta okullarını aşağıdaki şekilde incelemek mümkündür.

2.1. Posta Meslek Okulu

Türk posta tarihinde önemli bir yeri olan ve 1944'te açılışı gerçekleşen PTT Meslek Okulu, lise düzeyinde eğitim olanağı sunan 3 sınıflı ve yatılı bir meslek okuludur. Lise muadeleti veren bu okulun bir diğer özelliği de programdan mezun olan bütün öğrencilere yüksekokula devam edebilme imkânı sunmasıdır. PTT Genel Müdürlüğü'nün girişimleri neticesinde kurulan bu okul hem kurumun ara işgücü ihtiyacını hem de orta sınıf yönetici açığını büyük ölçüde karşılamaktaydı (Ceyhun, 2006:22). Diğer liselerdeki ortak kültür derslerinin yanı sıra bu okulda, mesleğe yönelik; muhasebe, telgraf, manüple, ceza hukuku, mors ve posta işleme gibi dersler de okutuldu. Diğer derslerle birlikte müfredat toplam 18 dersten oluşmaktaydı (Ulak, 2020:28). Büyük umutlarla eğitim hayatına başlayan bu okul, tasarruf tedbirleri kapsamında alınan bir karar gereği, 1953'te resen kapatıldı (Geçmişten Günümüze Posta, 2007:246).

2.2. PTT Eğitim Merkezleri

PTT Genel Müdürlüğü, ilk hizmet içi eğitim uygulamasını 1960'ta Ulus ve Cebeci Postanesi'nin üst katında oluşturdu eğitim salonlarında başlattı. İlk planlı eğitime geçiş projesi ise 1968'de İTÜ (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği) tarafından geliştirilen ve Milli Telekomünikasyon Eğitim Projesi olarak yapıyı tamamlayan Ankara Eğitim Merkezi'dir. 1977'de İstanbul ve İzmir, 1984'ten sonraki süreçte ise Trabzon, Antalya ve Diyarbakır Eğitim Merkezlerinin açılmasıyla PTT'nin eğitim faaliyetleri yurt çapında yaygınlık gösterdi (Sarigül, 1990:7-8).

Günümüzde PTT'nin kurum içi eğitim faaliyetleri; İstanbul (Acıbadem), Ankara (Altındağ), İzmir (İlçia Uygulamalı Eğitim Merkezi), Samsun (Atakum) ve Erzincan Eğitim Merkezleri üzerinden (yüz yüze ve çevrimiçi) ilerletilmektedir. Ayrıca; Aydın (Kuşadası) Eğitim Merkezi'nin faaliyetine ise pandemi sürecinden sonra son verilmiştir.

2.3. Posta Hizmetleri Programı

İki yıl süreli eğitim-öğretim olanağı sunan Posta Hizmetleri Programı, ilk olarak 2009'da; Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'ne bağlı Osmaniye Meslek Yüksekokulu'nda ve Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'ne bağlı Refahiye Meslek Yüksekokulu'nda, öğrenci kabulüne başladı (PTT Genel Müdürlüğü, 2012:163-165; Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, 2022). Osmaniye ve Erzincan'ın ardından Samsun, Hakkâri ve Ağrı illerindeki Meslek Yüksekokullarında da açılan Posta Hizmetleri Programı, kısa zamanda yaygınlaştı ve birçok il/ilçe merkezinde bulunan Meslek Yüksekokullarında öğrenci kabulüne başladı (Koç ve Kiray, 2012:230). Ders esnasında, laboratuvar ve atölyelerde ihtiyaç duyulacak olan; bilgisayar, barkot okuyucu ve lazer yazıcı gibi teknik araçların tamamı da PTT Genel Müdürlüğü tarafından karşılandı. Ayrıca posta meslek derslerini verecek öğretmenlerin önemli bir kısmı da yine ilk etapta PTT Eğitim Merkezleri'nden karşılandı (PTT Genel Müdürlüğü, 2012:163-164). Günümüzde 23 farklı üniversitede, Posta Hizmetleri Programı'nın uzaktan, normal ve ikinci öğretim uygulamaları bulunmaktadır. Yaklaşık 13 yıllık süreçte, mevcut üniversitelerin hiç birinde kapatılan herhangi bir programa rastlanılmamıştır. Ancak 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde tercih oranlarının beklentiyi karşılamadığını, hatta mevcut kontenjanların kayda değer bir kısmının da atıl kaldığını ayrıca belirtmek gerekmektedir.

3. POSTA HİZMETLERİ PROGRAMI ÜZERİNE ANALİTİK BİR İNCELEME

Meslek Yüksekokullarında, sağlıklı bir ihtiyaç analizi oluşturulmadan açılan her bir bölüm veya program, eğitim sistemi üzerinde olumsuz bir takım yansımalar oluşturmaktadır. Ayrıca, plansız büyümeye bağlı olarak ortaya çıkan kontrolsüzlük ise bir müddet sonra üniversitenin enerjisini etkileyecek düzeye ulaşacaktır. Dolayısıyla, öğrenci sayısı giderek azalan bir programın, kapanma sürecine doğru yol aldığını, hatta öğrenci sayısı 10'un altına inen bir programın ise yakın gelecekte kapanacağına dair bir öngöründe bulunmak mümkündür (Ulus vd., 2015:175). Bu bağlamda Tablo 1, 2 ve 3'te yer alan veriler üzerinden Posta Hizmetleri Programı'na ve vizyonuna dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

Tablo 1. Posta Hizmetleri Programı'nın Bulunduğu Üniversiteler ve Kontenjan Bilgileri (2020-2021 Eğitim ve Öğretim Dönemi)

Üniversiteler	Kontenjan	Atıl Kontenjan	Erkek	Kız	Toplam	Yerleşme Oranı
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	62	25	18	19	37	59,7
Amasya Üniversitesi	62	46	12	4	16	25,8
Ardahan Üniversitesi	21	17	4	0	4	19,0
Atatürk Üniversitesi	62	50	10	2	12	19,4
Bayburt Üniversitesi	41	38	2	1	3	7,3
Bitlis Eren Üniversitesi	47	41	5	1	6	12,8
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	82	61	12	9	21	25,6
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	62	52	7	3	10	16,1
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	82	66	9	7	16	19,5
Giresun Üniversitesi	41	33	4	4	8	19,5
Gümüşhane Üniversitesi	52	45	5	2	7	13,5
Hakkâri Üniversitesi	36	23	6	7	13	36,1

Üniversite	1	2	3	4	5	Ortalama
Iğdır Üniversitesi	31	28	2	1	3	9,7
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	31	24	4	3	7	22,6
Kafkas Üniversitesi	52	42	4	6	10	19,2
Kayseri Üniversitesi	31	0	18	13	31	100,0
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	52	46	5	1	6	11,5
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	62	13	33	16	49	79,0
Ondokuz Mayıs Üniversitesi UE	82	0	50	32	82	100,0
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	103	11	54	38	92	89,3
Siirt Üniversitesi	62	46	6	10	16	25,8
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	47	36	8	3	11	23,4
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	52	44	6	2	8	15,4
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	52	45	7	0	7	13,5

Kaynak: (yokatlas.yok.gov.tr adresinde yer alan, önlisans program atlasındaki Posta Hizmetleri Programı bulunan üniversiteler sekmesindeki tablolardan faydalanarak hazırlanmıştır)

Tablo 1’de, 2020-2021 eğitim ve öğretim dönemi itibariyle Posta Hizmetleri Programı’nın bulunduğu üniversiteler, kontenjan bilgileri, yerleşenlerin cinsiyet dağılımı, atıl kalan kontenjan sayıları ve programa yerleşme oranları verilmiştir. Görüldüğü üzere kontenjan sayısı yüksek olan üniversitelerin sıralaması dikkate alındığında ilk sıralarda; Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (UE), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi yer almaktadır. En az kontenjana yer veren üniversite ise 21 kontenjan ile Ardahan Üniversitesi’dir. Atıl kalan kontenjanlar üzerinden yapılan değerlendirmeye göre ilk sıralarda; Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi yer almaktadır. Ayrıca Kayseri Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi (UE) %100 doluluk oranına ulaşan üniversitelerdir. Yerleşenlerin cinsiyet dağılımı dikkate alındığında, genel anlamda erkek ağırlıklı bir meslek yöneliminden söz edilebilir. Ancak Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Hakkâri Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi ve Siirt Üniversitesi’ndeki kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısından daha fazladır. Giresun Üniversitesi’nde mevcut denge %50 oranında eşit paylara bölünmüş iken Ardahan Üniversitesi ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi’nde ise ilgili dönemde programı tercih eden kız öğrenci olmamıştır. Programa yerleşme oranları dikkate alındığında sadece 5 programda oransal değer %50’nin üstünde olduğu, 6 programın %20-50 aralığında seyrettiği, kalan 13 programın ise %20’nin altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 2. Posta Hizmetleri Programı’nın Bulunduğu Bölgelere İlişkin İstatistik Veriler

Bölgeler	Programın Bulunduğu Üniversite Sayısı	Bölgedeki İl Sayısı	Bölgedeki Büyükşehir Sayısı	Büyükşehirlerdeki Program Sayısı
Akdeniz Bölgesi	3	8	5	0
Ege Bölgesi	1	8	5	0
Doğu Anadolu Bölgesi	8	15	3	1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1	8	4	0
İç Anadolu Bölgesi	2	13	4	1
Karadeniz Bölgesi	8	18	3	1
Marmara Bölgesi	0	11	6	0

Kaynak: (data.tuik.gov.tr sitesindeki nüfus ve demografi başlığında yer alan verilere göre hazırlanmıştır; yokatlas.yok.gov.tr adresinde yer alan, önlisans program atlasındaki Posta Hizmetleri Programı bulunan üniversiteler sekmesindeki tablolardan faydalanarak hazırlanmıştır)

Tablo 2’de, 2020-2021 eğitim ve öğretim dönemi itibariyle Posta Hizmetleri Programı’nın bulunduğu idari bölgelerdeki üniversite, il ve büyükşehir sayıları ile büyükşehirlerde bulunan program sayıları verilmiştir. Görüldüğü üzere Doğu Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi’nde bulunan üniversitelerde, toplam 16 Posta Hizmetleri Programı mevcuttur. Ege Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu

Bölgesi'nde 1'er program açılmış iken Marmara Bölgesi'nde açılan herhangi bir program bulunmamaktadır. Bölgedeki il sayıları ile mevcut program sayıları birlikte karşılaştırıldığında Doğu Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi'nde bulunan program sayılarının mevcut il sayısı ile daha anlamlı bir dağılım gösterdiği görülecektir. Buradaki en yüksek farkı ise Marmara Bölgesi oluşturmaktadır. Her bir Bölgedeki büyükşehir sayısı ile mevcut programın bulunduğu büyükşehir sayıları birlikte karşılaştırıldığında Doğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi'nde yer alan büyükşehirlerde Posta Hizmetleri Programı'nın bulunduğu ancak, diğer idari bölgelerdeki büyükşehirlerin hiçbirinde ise mevcut programın olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 3. Nüfusa Göre Türkiye'nin En Büyüklük 10 İli, Üniversite ve Posta-Kargo Dağıtım Müdürlüğü Verileri

İller	Nüfusu	Üniversite Sayısı	Posta Kargo Dağıtım Müdürlüğü Sayısı	Merkez Bünyesinde Bulunan Dağıtım Servisi
İstanbul	15.840.900	62	46	3
Ankara	5.747.325	19	13	18
İzmir	4.425.789	9	10	26
Bursa	3.147.818	4	4	13
Antalya	2.619.832	5	4	18
Adana	2.263.373	2	3	11
Konya	2.277.017	5	4	28
Şanlıurfa	2.143.020	1	2	10
Gaziantep	2.130.432	4	4	7
Kocaeli	2.033.441	3	4	11

Kaynak: (data.tuik.gov.tr sitesindeki Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi başlığında yer alan tabloya göre hazırlanmıştır; ptt.gov.tr sitesindeki En Yakın PTT sekmesinde yer alan veriler üzerinden hazırlanmıştır; yokatlas.yok.gov.tr adresinde yer alan, üniversitemiz sekmesindeki tablolardan faydalanarak hazırlanmıştır)

Tablo 3'te, 2022 yılı itibarıyla, nüfus bakımından Türkiye'nin ilk 10 sırasında yer alan iller ile bu illerdeki üniversite ve Posta-Kargo Dağıtım Müdürlüğü sayıları verilmiştir. Nüfus bakımından Türkiye'nin ilk 10 sırasında yer alan iller, aynı zamanda Türkiye'nin toplam nüfusunun yarısını da oluşturmaktadır. En kalabalık iller sıralandığında ilk sıralarda; İstanbul, Ankara ve İzmir yer alırken sıralamadaki diğer illerin nüfusunun ise bir birine daha yakın seyrettiği görülmektedir. Üniversite sayısı itibarıyla yapılan değerlendirmeye göre İstanbul'un tek başına diğer illerden daha fazla üniversite sayısına sahip olduğu ancak, sıralamayla nüfusun orantılı ilerlemediği sonucuna varılmıştır. Posta Kargo Dağıtım Müdürlüğü sayısı üzerinden yapılan çıkarıma göre; il bazında en çok müdürlüğün İstanbul'da olduğu ve İstanbul'un neredeyse tek başına diğer illerin toplamı kadar dağıtım müdürlüğü sayısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Merkez bünyesinde bulunan dağıtım servisi sayısı ise daha çok taşrada bulunan ve posta-banka şubelerine tahsis edilen dağıtım birimleriyle ilgilidir. İlçeler ve dağıtım sahaları birlikte değerlendirildiğinde, en çok merkez dağıtım birimine sahip olan ilin Konya olduğu anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Posta Hizmetleri Programı'nda oluşan kontenjan açığının bir nedeni, uzaktan eğitim uygulamasının varlığıdır. Günümüzde giderek yaygınlık kazanan uzaktan eğitim ve açık öğretim sistemi, bir öğrencinin kampüs kültürüyle tanışmadan bir diplomaya sahip olmasını öngörmektedir. Birçok konuda fırsat üstünlüğü sağlayan bu uygulama, Posta Hizmetleri Programı üzerinde negatif bir etki oluşturarak mevcut kontenjanların boş kalmasına neden olmaktadır. Örneğin, Ondokuz Mayıs Üniversitesi hem örgün hem de uzaktan eğitim imkânı sunan bir üniversitedir. Tablo 1'deki veriler dikkate alındığında, aynı programın örgün eğitiminde 13 boş kontenjan kalmış iken uzaktan eğitim programındaki kontenjan açığı ise sıfıra indirgenmiştir. Dolayısıyla, alternatif uygulama karşısında, bir öğrencinin Anadolu'nun herhangi bir yerindeki programı tercih etmesini ummak ve yaşamını 4

dönemlik sürece göre kurgulamasını beklemek rasyonel sonuçlar içermeyebilir. Örgün eğitim sisteminin getirmiş olduğu; bireysel yaşama zarurietini, barınma gereksinimi, ulaşım hizmetleri maliyeti, tam zamanlı bir işte çalışmama, ekonomi yönetimi ve programa kayıtlı bulunulan konumda ikamet etme gibi durumlar, öğrencileri daha çok açık ve uzaktan eğitim olanağı sunan programları tercih etmeleri gerektiğine inandırmaktadır. Bu ve benzeri durumlar nedeniyle mevcut kontenjanlar boş kalmakta ve eğitimin aksayan bir yönü ortaya çıkmaktadır. Ayrıca YÖK kriterlerine göre öğrenci sayısı 10'un altında olan programlar, teknik açıdan sakıncalı görülmektedir. Bu açıdan durum değerlendirmesi yapıldığında, mevcut 24 programdan 10'unun tamamen zarar ettiği 5'inin ise zararın eşliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla programın tamamı üzerinden değil de ders bazında, uzaktan eğitimin verilmesi konusu tartışmaya açılmalıdır.

Posta Hizmetleri Programı'nda oluşan kontenjan açığının diğer bir nedeni Posta Telgraf Teşkilatı A.Ş.'nin yarı bürokratik yapısından kaynaklanan hiyerarşik düzeniyle ilintilidir. PTT A.Ş. posta ve lojistik alanındaki iş ve işlemler üzerindeki tasarruf yetkisinin önemli bir kısmını firmalara devretmiştir. Devredilen bu yetkinin kapsamına, işgören ile ilgili kararlar da dâhildir. Dolayısıyla bu ve benzeri uygulamaların varlığı, alternatif bir personel rejimini doğurmaktadır. Bu bağlamda işe alımlarda, firmaların belirlediği kriterler ön plana çıkmakta ve kurumsal yapıya karşı oluşması gereken sadakat ve aidiyet duygusu ise doğrudan, firmalara ve firma yöneticilerine karşı gelişmektedir. Posta, banka ve lojistik alanında faaliyette bulunan PTT A.Ş. Türkiye'nin sayılı ve köklü kurumları arasında yer almaktadır. Geçmişten gelen birikim ve zaman içerisinde oluşan sektör tecrübesi, PTT'yi farklı bir personel rejimine yönlendirmiştir. Bu kapsamda 2013'te yürürlüğe giren 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu, sadece PTT'nin statüsüyle ilgili bir kanun olmayıp, aynı zamanda personel rejimine yön veren önemli uygulamalar da içermektedir. İlgili yönetmelik bir yönüyle, kurumun ihtiyaç duyduğu insan kaynağını Devlet Personel Başkanlığı'na bağlı kalmadan, kendi iradesiyle temin edebilmesinin önünü de açmıştır. Dolayısıyla PTT A.Ş.'nin, firma çalışanı uygulamasına son vermesi ve İHS yönetmeliğine tabii olması koşuluyla işe alımlar gerçekleştirilmesi daha rasyonel sonuçlar doğuracaktır. Yeni düzenleme kapsamında yapılacak olan işe alımlarda ise doğrudan Posta Hizmetleri Programı'ndan mezun olanlar adaylara öncelik tanınmalıdır. Olası senaryonun varlığı hem Posta Hizmetleri Programı'nın önündeki belirsizliği sona erdirecek hem de bu programı tercih edenlerin iş kaygısını tamamen ortadan kaldıracaktır.

İlk kurgusu Sakarya Üniversitesinde gerçekleşen *Bir Dönem İş Yeri Eğitimi Uygulaması (3+1 Modeli)*, başarılı sonuçlar vermesi nedeniyle eş zamanlı olarak Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nde sonraki dönemlerde ise Kırklareli, Aksaray, Hitit ve Yalova Üniversitelerinde faaliyete geçen bir eğitim ve istihdam uygulamasıdır (Sarıbıyık, 2019:10). Mevcut uygulama, ilk 3 dönemini (örgün) tamamlayan ve genel not ortalaması 4.00 üzerinden 1.80'in üzerinde olan belirli öğrencilere 4. dönemlerinde, tam zamanlı olarak bir işletmede uygulama yapabilme olanağı sunmaktadır. Uygulamanın amacı; alana yönelik, nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve öğrencilerin, mesleki tecrübe kazanarak istihdama yönelik yetişmelerini sağlamaktır. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi 2019-2020 Öğretim Yılı itibariyle 5 Meslek Yüksekokulunda, tüm programları kapsayacak şekilde, 1 Meslek Yüksekokulunda ise program bazlı 3+1 Uygulamalı Eğitim Modeline geçildiğini açıklamıştır (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, 2021:6-10). Ancak Posta Hizmetleri Programı'nın bulunduğu, Sütçüler Prof. Dr. Hasan Gürbüz Meslek Yüksekokulu ise henüz uygulama kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu bağlamda Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nin Posta Telgraf Teşkilatı A.Ş. ile mutabakata varması ve Ulaştırma Hizmetleri Bölümü'nü kapsayacak biçimde program bazlı 3+1 Uygulamalı Eğitim Modeli uygulamasını başlatması, Posta Hizmetleri Programı'nın geleceği açısından önemli bir başlangıç olarak düşünülebilir.

Posta ve lojistik alanında çalışan personeller gayriihtiyari olarak scooter, motosiklet ve diğer dağıtım taşıtlarını kullanmak durumundadırlar. Dolayısıyla YÖK ve EGM işbirliğiyle yeni bir düzenlemeye gidilmelidir. Buna göre başarılı bir biçimde programı tamamlayan öğrencilere kurs muafiyeti getirilmeli ve harç ücretinin ilgili tarafından yatırılması koşuluyla A-1, A-2, B ve C sınıfı sürücü belgesi alabilmelerinin önü açılmalıdır. Bu konudaki teknik engel ise ilkyardım, motor, trafik adabı,

trafik ve çevre bilgisi konularını kapsayan teorik bir dersin müfredata eklenmesiyle aşılabilir. Direksiyon dersi için de anlaşmalı bir kurumdan ücretsiz yardım alınabilir.

Türkiye genelindeki nüfus dağılımı dikkatle incelendiğinde, ilk 10 sırada yer alan ve posta dağıtıcısı pozisyonunda çalışacak personelleri istihdam etme potansiyeli olan büyükşehirlerin hiç birinde Posta Hizmetleri Programı'nın bulunmadığı görülecektir. İlk 10 sırada yer alan ve oransal olarak Türkiye nüfusunun yaklaşık yarısına karşılık gelen bu iller, aynı zamanda Türkiye'nin toplam üniversite ve Posta-Kargo Müdürlük sayısının yarısına yakınına da bünyesinde barındırmaktadır. Gerek öğrenci portföyü gerekse iş hacmi bakımından yüksek potansiyel ihtiva eden büyükşehirler, hem eğitimde fırsat eşitliği sağlamakta hem de öğrenme potansiyeli bulunan bireylere farklı kariyer tercihleri sunmaktadır. Dolayısıyla öğrencilik sürecini büyükşehirlerde tamamlayan bireyler, hem kendi alanlarında hem de alanları dışında kalan diğer işkollarında kendilerini geliştirme ayrıcalığı elde edebilirler.

Bilindiği üzere Meslek Yüksekokullarında yeni açılan her bir program için öncelikle yasal hazırlıklar tamamlanmakta, sonrasında öğrenci kabulü gerçekleşmektedir. Program akışı ve ders faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için de asgari 3 öğretim elemanına ihtiyaç duyulmaktadır. Posta Hizmetleri Programı'nın ilk açıldığı dönemlerde bu ihtiyaç, PTT Eğitim Merkezleri kadrosunda istihdam edilen öğretmenlerin geçici görevli olarak ilgili MYO'larda görevlendirilmesiyle karşılanmıştır. Program sayısının artmasıyla birlikte, konuyla alakalı üç temel problem ortaya çıkmıştır. İlk problem; öğretim elamanı alım ilanlarında, programa başvuracak olan adayın, posta hizmetleri alanında asgari 2 yıl tecrübeli olduğu şartının ilanlara dâhil edilmemesidir. İkinci problem; alanında yetkin olan ancak PTT'nin iş ve işleyişi hakkında teorik ve uygulamalı bilgiye sahip olmayan öğretim elamanlarının (norm fazlası) Posta Hizmetleri Programı'na kaydırılması ve eğitim yaşamlarını bu programda sürdürmelerinin istenmesidir. Üçüncü problem ise yönetmelikte belirtilen asgari norm şartına (3 öğretim elemanı) uyulmamasıdır. Yukarıda sıralanan ve makul olmayan gerekçeler, konuya hâkimiyet hususunda ortaya çıkan zafiyeti dile getirmektedir. Bu ve benzeri problemlere çözüm üretilmemesi durumunda, gerek üniversite yönetimi gerekse ilgili muhataplar kolayca üstesinden gelemeyecekleri kronikleşmiş sıkıntılarla uğraşmak mecburiyetinde kalabilirler. Hatta ilerleyen dönemlerde öğrenci sıkıntısı gibi gerekçelerle programların kapatılması gerektiği yönündeki taleplere de kayıtsız kalabilirler.

Posta Hizmetleri Programı'na daha ayrıcalıklı bir konum kazandırmayı ve mevcut istikrarı arttırmayı öngören öneriler aşağıda sıralanmıştır. Bunlar;

- Program için gerekli olan asgari norm şartına (3 öğretim elemanı) uyulması fayda sağlayabilir.
- Öğretim Görevlisi kadro ilanlarına, posta hizmetleri alanında asgari 2 yıl tecrübeli olma şartı eklenebilir.
- Firma çalışanı uygulamasına son verilerek, asli işlerde çalıştırılan personellerin tamamı İdari Hizmet Sözleşmeli (İHS) personel statüsünde istihdam edilebilir.
- Posta Telgraf Teşkilatı A.Ş. her yıl düzenli aralıklarla personel alımı gerçekleştirilebilir. Mevcut alımlarda, Posta Hizmetleri Programı'ndan mezun olma şartına riayet edilebilir.
- Büyükşehirlerdeki üniversitelere Posta Hizmetleri Programı'nı açılmaları yönünde telkinlerde bulunulabilir. Laboratuvar ve atölyelerde ihtiyaç duyacakları teknik araçlar PTT tarafından karşılanabilir.
- Üçüncü dönemini tamamlayan bütün öğrencilere PTT işyerlerinde ücretli staj yapma imkânı tanınabilir.
- Posta Telgraf Teşkilatı A.Ş. ile Posta Hizmetleri Programı'nın bulunduğu bütün üniversitelerin Bir Dönem İş Yeri Eğitimi Uygulaması (3+1 Modeli) kapsamında protokol imzalaması fayda sağlayabilir.
- Her bir idari bölgede en az bir tane Posta Hizmetleri Programı açılması yönünde girişimlerde bulunulabilir.
- Scooter, motorsiklet ve diğer dağıtım taşıtlarını kullanma olasılığı bulunan öğrencilere, sürücü belgesi alımında kurs muafiyeti getirilmesi yönünde girişimde bulunulabilir. İlk yardım, motor,

trafik adabı, trafik ve çevre bilgisi konularını kapsayan teorik derslerin müfredata eklenmesi yarar sağlayabilir.

Yukarıda sıralanan öneriler hem Posta Hizmetleri Programı'nın akademik gelişimine hem de programı tercih etme düşüncesinde olan bireylere önemli ayrıcalıklar sunmayı hedeflemektedir. Programı iyileştirmeye yönelik tedbirler, aynı zamanda öğrencilerin gelecek kaygısını da ortadan kaldıracak önemli fikirler sunmayı amaçlamaktadır. Söz konusu düzenlemeler, Posta Hizmetleri Programı'nı aracı firmalara elaman yetiştiren bir mekanizma olmaktan kurtarıp muhatabı olan PTT A.Ş.'ye nitelikli işgücü temin eden özgün bir eğitim şûrasına dönüştürecek uygulamalar içermektedir. Bu doğrultuda atılan olumlu adımların gerek Posta Telgraf Teşkilatı A.Ş.'nin gerekse Posta Hizmetleri Programı'nı açan mevcut üniversitelerin katma değerini arttıracacağı öte yandan diğer üniversiteleri de Posta Hizmetleri Programı'nı açmaları yönünde teşvik edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ata, B. (2011). "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Telgrafçılar Nasıl Yetiştirildi?", C. Öztürk ve İ. Fındıkçı (Ed.), *Prof. Dr. Yahya Akyüz'e Armağan: Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları*, içinde (283-304), Ankara: PEGEM Akademi.
- Aydın, S. ve Özdemir, Ü. (2019). *Geçmişten Günümüze Fotoğraflarla Mesleki ve Teknik Eğitim 11.YY-21.YY.*, Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ceyhun, Y. (2006). *Fikret Yücel'in Anıları ya da Elektronik Sanayimizin Bir Kesitinin Anıları*, (2. Basılı), Ankara: TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Yayını.
- Demir, T. (2005). *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatının Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, Ankara: PTT Genel Müdürlüğü.
- Demirtaş, B. (2008). "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Eğitim ve Öğretim (1923-1938)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 41, 63-87.
- Deniz, K. (2020). Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi (PTT). *(Atatürk Ansiklopedisi İçinde) Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı*, 1, 222.
- Geçmişten Günümüze Posta*. (2007). Ankara: PTT Genel Müdürlüğü.
- Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi* (2021). İşyeri Eğitimi Uygulaması 3+1 Modeli <https://meyok.isparta.edu.tr/assets/uploads/sites/446/files/brosur2021-14042021.pdf> (Erişim Tarihi: 5 Mart 2022).
- Kayahan, T. (2018). "Erkek Sanat Enstitülerinin Kuruluşu ve Gelişimi", *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 12-29.
- Koç, O. ve Kıray, A. (2012). "Kamu Örgütlerinin Değişiminde Kurumsal Çevreyi Oyuna Sokmak: PTT Örneğinde Nitel Bir Araştırma", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 219-237.
- Olgun, S. (2014). "Telgraf Mektebi Talimatnamesi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 13(25-26), 149-181.
- Posta Hizmetleri Kanunu. (2013). *T.C. Resmi Gazete* (28655, 23 Mayıs 2013).
- PTT Genel Müdürlüğü*. (2012). PTT Faaliyet Raporu: 2012 Eğitim Faaliyetleri, Posta Hizmetleri Programının Açılması.
- Sarıbyık, M. (2019). "Mesleki Eğitimde +1 Uygulamalı Eğitim Modeli", *SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı)*, 292, 1-22.
- Sarıgül, N. (1990). *PTT Görevlilerinin Yabancı Dil Öğrenme Etkinlikleri ve Bu Konudaki Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı*, Yüksel Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Ulak. (2020). PTT Mektebiyle başlayan yolculuk. <https://www.pttder.org/ulak2.pdf> (Erişim Tarihi: 09 Ocak 2022).
- Ulaştırma Hizmetleri Bölümü (2020). Ulaştırma Hizmetleri Bölümü Posta Hizmetleri Programı, [http://depo.osmaniye.edu.tr/dosyalar/Dosyalar/bolumtan%FDt%FDm%20POSTA\(1\).pdf](http://depo.osmaniye.edu.tr/dosyalar/Dosyalar/bolumtan%FDt%FDm%20POSTA(1).pdf) (Erişim Tarihi: 07 Ocak 2022).
- Ulus, L. Tuncer, N. ve Sözen, Ş. (2015). "Mesleki Eğitim, Gelişim ve Yeterlilik Açısından Meslek Yüksekokullarının Önemi", *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 168-185.